

FELSŐPÁHOK
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

PÖLGÁRMESTERI KÖSZÖNTŐ.....	2
BEVEZETÉS.....	3
1.FELSŐPÁHOK BEMUTATÁSA.....	4
2.ÖRÖKSÉGÜNK.....	5
3.ÉPÍTÉSZEI ÖRÖKSÉGÜNK.....	6
4.TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEINK.....	7
5.ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEK.....	8
6.ÉPÍTÉSZEI ÚTMUTATÓ.....	15
7.MAI IRÁNYADÓ PÉLDÁK.....	23
8.UTCÁK, TEREK.....	28
9.HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK.....	29
10.EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK.....	30
11.IMPRESSZUM.....	31

POLGÁRMESTERI KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Olvasó!

A Zala megyei Felsőpáhok Hévíz közvetlen szomszédságában helyezkedik el. A térség központja jelentős hatással van településünkre.

Hévíz erőteljes fejlődése miatt – „túlzsúfolt” lett, így az ide költözők egy része a csendesebb, nyugodtabb szomszédos településeket választja lakó- illetve üdülőhelyül. Nem csak az idegenforgalom, hanem a kulturális, egészségügyi szolgáltatások miatt is jelentős hatású a járásközpont.

A kedvező természeti adottságok közt előttünk élt generációk az építészet terén is maradandót alkottak, értékes hagyományt hoztak létre.

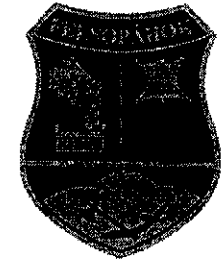
Nagy múltú falunk sok szép régi épülettel rendelkezik, amelyek jó példát mutatnak a ma élőknek, emberi és természeti környezet harmonikus kapcsolatára.

Kiadványunk hiánypótló segédeszközként kívánja szolgálni a településünkön új épületeket építeni, illetve a meglévő épületeket felújítani szándékozóknak.

Tisztelettel:

Prótár Richárd Krisztián
polgármester

BEVEZETÉS

Felsőpáhok Településképi Arculati Kézikönyve feltárja a település jellemző arculatát, az építészeti, környezeti és kulturális értékeit. Megállapítja, hogy a település milyen sajátos építészeti megoldásokat, vagy akár településrészenként különböző karakterjegyeket hordoz. Az útmutató hivatott az értékeken nyugvó táji környezethez való szemlélet erősíteni a települési közösség bevonásával. Különös hangsúlyt fektet a meglévő értékek megóvására, valamint az ésszerű és visszafogott, a kialakult környezethez igazodó fejlesztésekre.

A kézikönyv egy olyan szemléletformáló eszköz, amely felhívja a figyelmet a települési természeti és épített környezetének hangsúlyos szerepére. Az építészeti és táji értékek ismeretében ajánlásokat tesz a településrészek tekintetében a látómező kiszélesítése céljából. Lényeges, hogy az ajánlások nem tekintendők kötelező és kizárólagos érvényűnek. A mai épületeknek a mai kor követelményeinek kell megfelelniük.

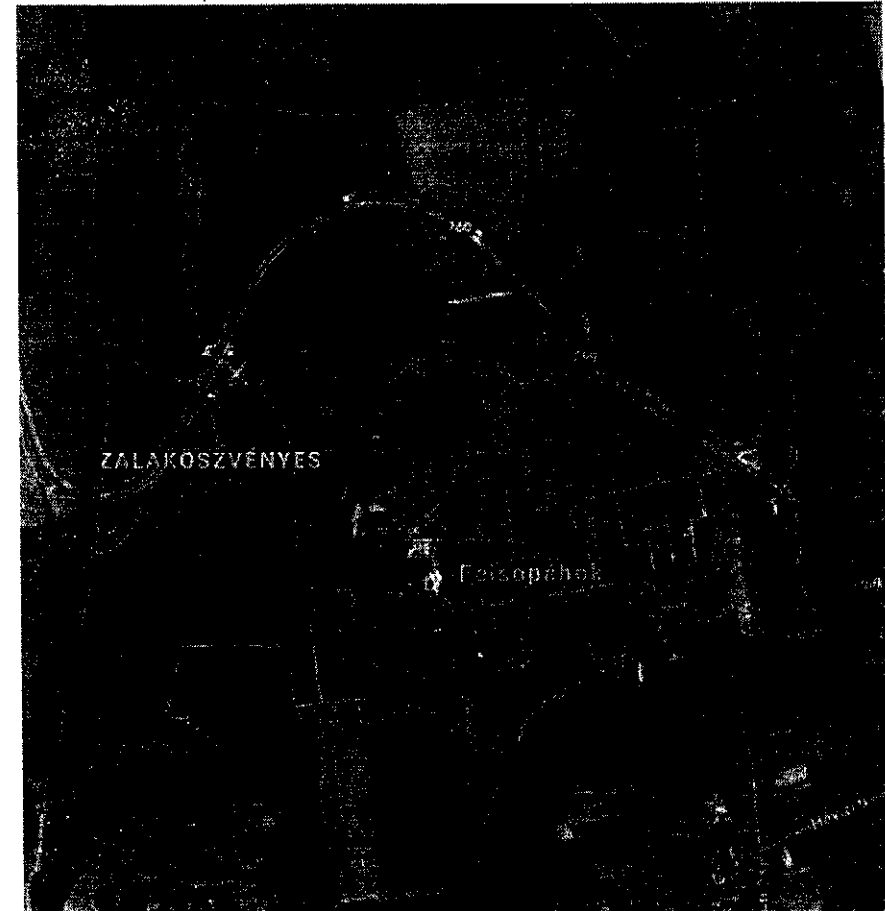
Az útmutató településképi jellemzők bemutatásának és minőségi formálásának eszközeként, bemutatott példákon keresztül tudatosítja az olvasóban a természeti és az épített környezet értékeinek fontosságát, egyben érzékeltetni is kívánja ez irányú elvárásokat.

Irányadó példákkal szemléltetve nyújt útmutatást az építészek és újonnan építkezők számára, hiszen az utcaképek, valamint az utcákat alkotó jellegzetes épületek adják az egyéni arculatot és kölcsönöznek sajátos vonzerőt a településnek.

1. FELSŐPÁHOK BEMUTATÁSA

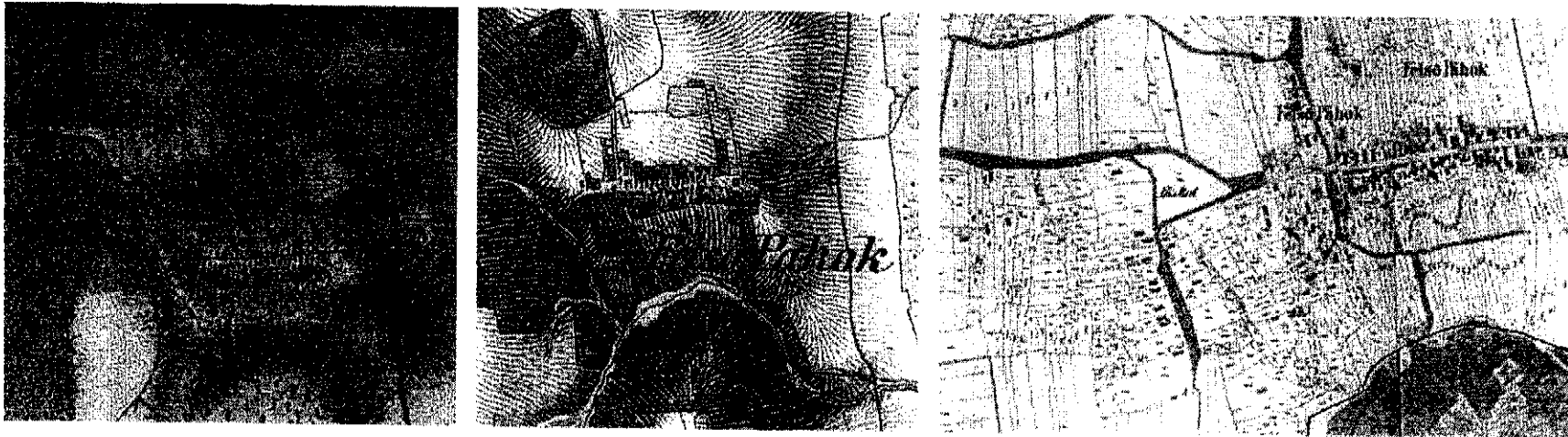
Felsőpáhok a Zalai-dombvidéken, a Zalavári-háton, az Alsó-Zala és a Hévízi-völgy között fekvő ősi egyutcás település. A táji környezet változatos, vízfolyásokkal, völgyekkel tagolt, a tájszerkezetet főként a domborzati viszonyok határozzák meg. Az észak-dél irányban tagolt terület középső részén húzódó hegyhátat – melyre a falu települt – két oldalról egy-egy mélyfekvésű patak völgye határolja. A település keleti oldalán húzódó Páhoki-patak völgyét nádasok, gyepek határolják, míg a Kőszvényes-patak térségében erdők helyezkednek el. A Kőszvényes-patak völgyében húzódik a falu másik lakott része, Zalakőszvényes, népies nevén Bagóvár. A település középső részén emelkedő dombtetőn a szántóterületek dominálnak, ezek monotonitását a falutól északra elhelyezkedő egykori zártkert, a Billegér mozaikos tájhasználat szakitja meg. Felsőpáhok több évszázados múltra visszatekintő település, azonban a falu történeéből adódó népi építészeti elemek szinte alig fedezhetők fel egy-egy épületen, a meglévő építészeti értékek nagy része pedig elég rossz állapotban van.

Felsőpáhok a 17.század elején teljesen elnéptelenedett, majd a század végére ismét benépesült, s azóta folyamatosan lakott. A hagyományos népi építészeti formák azonban nagyrészt eltűntek a településről, részben új építkezések, részben épületfelújítások miatt.

2. ÖRÖKSÉGÜNK

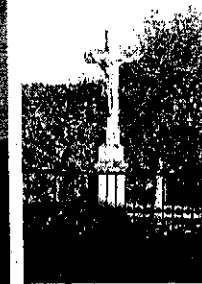
A település fejlődése jól nyomon követhető a katonai felmérések térképén. Az 1700-as évek végén Felsőpáhok kelet-nyugati tengelyű egytűs település volt. Már az első katonai felmérés idején fejlett településként jelent meg, a településszerkezet ekkora nagyjából kialakult. A felmérésen felismerhető a település fő utcája, illetve két ehhez csatlakozó utca. A térképről leolvasható, hogy a környező dombháton szőlőművelést folytattak. A térkép a templomot is feltünteti, amely a település nyugati végén helyezkedik el. Zalaköszvényes ekkor még csak egy 7 lakóházból álló épületcsoportként van ábrázolva. A településtől nyugatra, a Köszvényes-patak határában nagyobb kiterjedésű erdőterület helyezkedett el, a falutól délnyugatra kisebb szántóterületet lehet felfedezni. Később, az 1800-as évek első felében a térség szövevényes úthálózata átalakult, kialakult az utak hierarchiája. A település lakóterülete megnőtt, az észak-déli irányú elágazások, valamint a környező kertes területeken található gazdasági- és lakóépületek egysége már hasonlatos a település mai képével. A felmérésen a faluközpontban lévő templom mellett már megjelenik az Alsópáhok út mellett elhelyezkedő temető is. Az épületek a felmérésen már differenciáltan jelennek meg, a település főutcája mellett sorban álló lakóépületek mögött gazdasági épületek találhatók. Az 1900-as évek elején kialakult a település mai szerkezete, megszilárdult a térség úthálózata és a település tájhasználat. Jelentős mértékben nőtt a belterület. A szomszédos Hévíz erőteljes fejlődése Felsőpáhokra is hatással volt. Külterületi területhasználatok tekintetében jellemzően a szőlőterületek csökkenéséről, és egyes részeik bozótosodásáról beszélhetünk. Emellett szembetűnő a szántók nagy aránya, mely manapság szinte teljesen körbeveszi a települést.

2. ÖRÖKSÉGÜNK

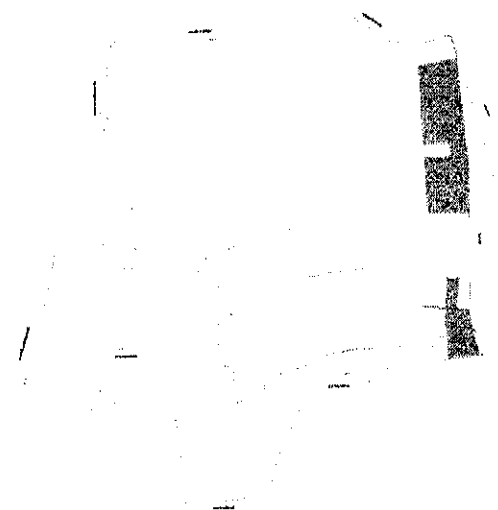
Felsőpáhok több évszázados múltra visszatekintő település, azonban a falu történetéből adódó népi építészeti elemek egy-egy épületen fedezhetők csak fel. Felsőpáhok a 17.század elején teljesen elnéptelenedett, majd a század végére ismét benépesült, s azóta folyamatosan lakott. A hagyományos népi építészeti formák azonban nagyrészt eltűntek a településről, részben új építkezések, részben épületfelújítások miatt.

Helyi védelemre javasolt épület a Zrínyi utcára közel merőlegesen, az utcavonaltól beljebb, fésűs beépítésben álló lakóház, mely magán viseli a népi építészet egyes formáit, továbbá megőrizhető, felújítható állapotban van. Emellett helyi védelemre érdemes a község római katolikus temploma, amely 1872-ben épült, a település legmagasabb pontján, a Szent István és a Széchenyi utcák kereszteződésében helyezkedik el. A településen számos kőkereszt található, amelyek szintén helyi védelemre javasoltak.

Ex-lege védett értékek

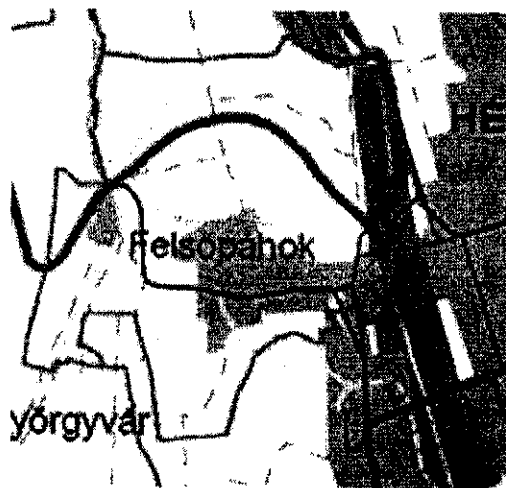
Ex-lege védett lápok közé sorolja a település keleti határában a Páhoki-patak partmenti területeit.

Ex-lege védett láp területe

Országos Ökológiai Hálózat

Az Országos ökológiai hálózat övezetei közül a települést az a Magterület övezete és az Ökológiai folyosó övezete érinti. Magterület övezetébe tartoznak a település keleti határában húzódó Páhoki patak partmenti területei, ökológiai (zöld) folyosó övezetében pedig az magterületet határoló területek.

Ö-1 Magterület
Ö-2 Ökológiai folyosó

4. TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEINK

Tájképvédelmi terület övezete

Felsőpáhok közigazgatási területének mintegy kétharmadát a Balaton-törvény tájképvédelmi övezetbe sorolta. Az övezetbe belterülettől északészakkeletre található területek, valamint a település déli része tartozik.

T-1 Térségi jelentőségű tájképvédelmi terület

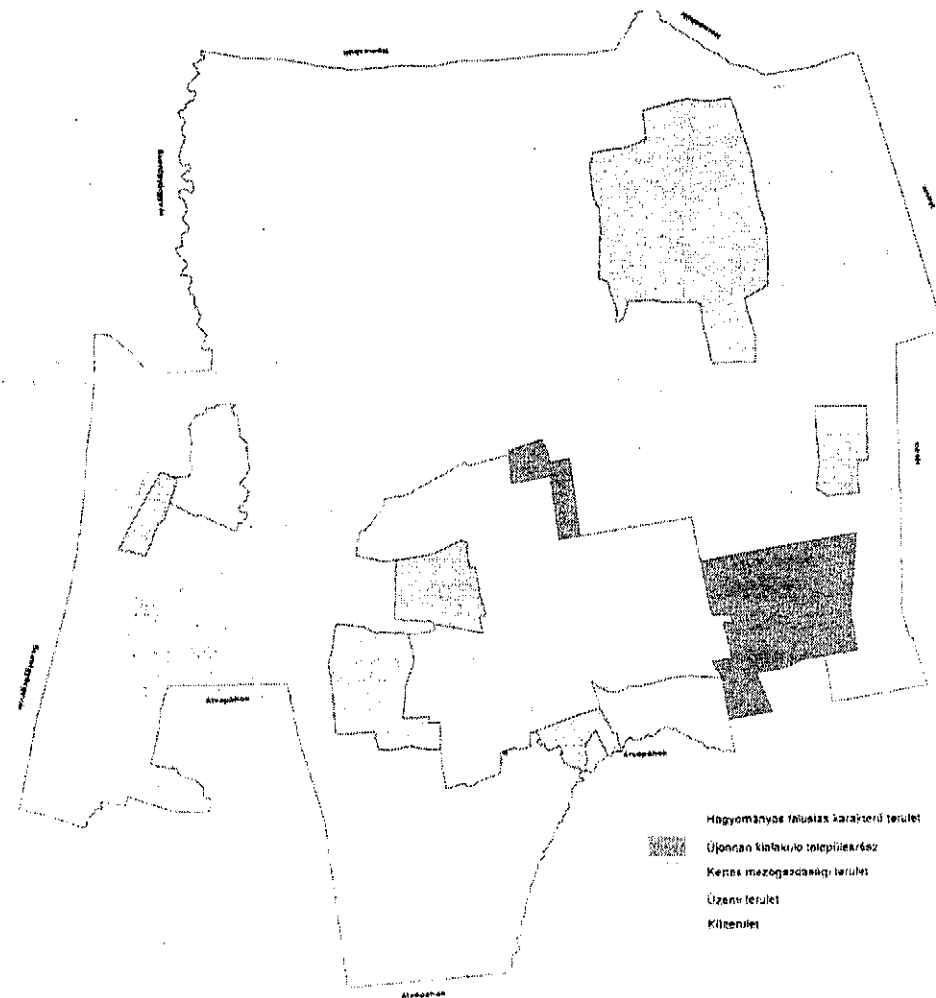
5. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK

Az egyes településrészek beépítési mértéke és módja jelentősen eltér egymástól.

Az ősi településmagban a fésűs beépítés, s többségében utcafronti, vagy csak minimális előkerttel rendelkező földszintes házak jellemzők. A falu elkülönülő belterülete Zalaköszvényes (népies nevén Bagóvár), mely a Köszvényes-patak völgyében található egyutcás településrész.

Az újabb településrészekben a hagyományos földszintes épületek mellett mind jobban elterjedtek a megemelt alagsorú illetve tetőtér beépítéses épületek, melyek nagy számban vannak jelen a Széchenyi és Dózsa György utcákban, valamint a település külső részein. A rendszerváltás után kifarcellázott területek településképe teljesen eltér a falumagtól, az itt megépült modern földszintes illetve tetőtérbeépítéses házak többsége már „mediterrán” stílusban épült, s szabadon álló módon helyezték el őket.

A településmagban a lakóépületekhez kapcsolódva, annak folytatásaként gazdasági épületek helyezkednek el. Az állattartás visszaszorulását követően a korábban istállóként, ólként hasznosított épületek egy része ma már funkció nélküli, másik részük szerszámtárolóként, gépszíntként működik.

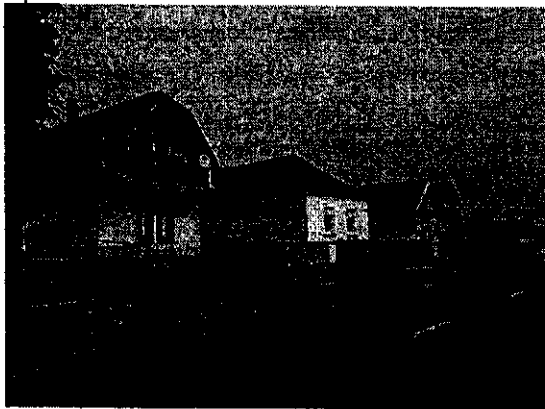

5. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK Hagyományos falusias karakterű településrész

Felsőpáhok belterületének túlnyomó része lakóterület. Az ősi településmag a Szent István út mentén, a bolt és a temető között alakult ki. A korabeli falusi használatnak megfelelően ezekben az esetekben keskeny, mély telkek alakultak ki, ahol az utcafronton kialakított lakóépületek mögötti telekrész konyhakertben, majd szántóban végződött. Hasonló telekstruktúra figyelhető meg a Rákóczi utca mentén és a Zrinyi utca déli részén, melyek a Szent István útra merőlegesek.

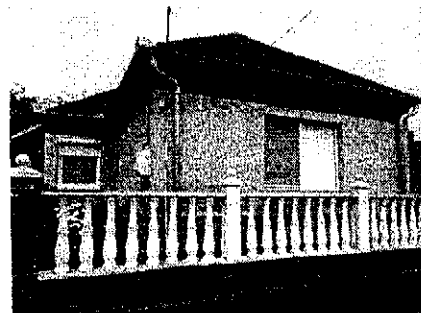
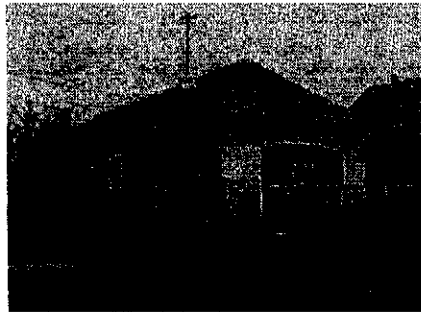
A Rákóczi úttal egyidőben alakult ki az Ady Endre utca – Árpád utca – Széchenyi utca által határolt településrész is a 19.sz elején, ám ez abban az időben még szőlőterületként nem alkotott szerves egységet a településmaggal. Ennek megfelelően ezen a részen halmazos telekszerkezet alakult ki, a telkek alakja és mérete nagyon különböző, s a területet feltáró úthálózat sem szabályos.

A településmaghoz szervesen kapcsolódó településrészekben szintén a fésűs beépítés jellemző, azonban több esetben megszakad az épületek szabályos rendszere, mivel az adott domborzati viszonyok nem teszik lehetővé ezt a fajta beépítést. Ilyen esetekben jellemzően megnő az előkert mérete, s a melléképületek sem minden esetben a lakóépülethez kapcsolódnak (pl. Rákóczi utca északi része).

5. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK Hagyományos falusias karakterű településrész

Jóval később alakultak ki a korábbi egységeket összekötő új településrészek: a Vadrózsa utca, Dózsa György utca és a Széchenyi utca déli része. Ezeken a településrészeken már kisebb méretű szabályos telkek sorakoznak egymás mellett. A felsorolt utcák jelentősége, hogy a korábban elkülönülten elhelyezkedő házcsoportokat összekötve alakult ki Felsőpáhok mai településszerkezete, a falu mai képe. A mintegy 35 épületből álló egykor különálló település, Zalaköszvényes a felsőpáhoki településmaggal egyidőben alakult ki, ennek megfelelően itt is a keskeny, mély lakótelkek és a fésűs elrendezésű lakóházak jellemzőek.

5. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK Újonnan kialakuló településrész

Az ezredfordulót követően az addig csökkenő népességű faluba beköltözési hullám indult meg, így az önkormányzat új lakóterületek kialakításáról döntött. Az újonnan kialakított és felparcellázott területek többsége Felsőpáhok keleti végében, Hévíz és Alsópáhok irányába lett kialakítva, kisebb része pedig a falu északnyugati részén a gazdasági területek fölött. Az új lakóterületek már a modern igényeknek és az ide költözők szükségleteinek megfelelő, kisméretű, szabályos téglalap alakú telkekből állnak. Ezen területek többsége még nem került beépítésre, ám a falu növekedési mértéke alapján az önkormányzat új beköltözők letelepedésével és ezen területek beépítésével számol. A település délnyugati részén, a temetőtől délre elhelyezkedő új lakóterületek (Panoráma utca, Napfény sor) összeérnek Alsópáhok belterületével, s az ott épült épületekkel mutatnak egységes utca- és településképet. A lakóépületek gerince többnyire az utcafrontra merőleges nyeregvető. A később beépített területeken jellemző az ettől eltérő tetőidomok, tagolt tetőszerkezetek, tomyok megjelenése. A településszéli újabb lakóterületeken megjelentek az alacsony tetőhajlásszögű, összetett tetőidomú „mediterrán házak”.

